

زندگینامه استاد جبار باغچه بان

جبار عسگرزاده، معروف به باغچه بان، در سال ۱۲۶۴ خورشیدی در شهر ایروان به دنیا آمد. پدرش عسگر بنا و اهل تبریز و صنعت کار بود و به همین خاطر به ایروان رفته بود و تولد پسرش میرزا جبار در همان سالها اتفاق افتاد.

(ایروان جزو سرزمینهای تاریخی آذربایجان است اما تحت فشار روس ها توسط حکومت جمهوری اول آذربایجان به رهبری محمد امین رسول زاده به منظور تشکیل یک دولت فدرال به ارمنی هایی که از مراغه و مناطق مختلف ترکیه به ایروان مهاجرت کرده بودند، واگذار شد اما ارمنی ها پیش از تشکیل دولت ارمنستان این معاهده را نقض کرده و ترکان مسلمان آذربایجانی را تحت فشار و ارباب از ایروان و نواحی اطراف رانده و یا قتل عام نمودند).

باغچه بان در پانزده سالگی به ناچار آموزش را رها کرد و از خبرنگاران روزنامه های قفقاز و از فکاهی نویسان روزنامه ملانصرالدین و مجله فکاهی لک لک شد.

با شدت گرفتن ارباب ها ، تهدیدها ، قتل عام ها و غارت مسلمانان قفقاز و ایروان توسط روسها و ارمنی ها مهاجر ، باغچه بان به ناچار به همراه همسرش صفیه میر بابائی در سال ۱۲۹۸ شمسی از راه جلفا وارد شهر مرند شد.

او در آن وقت بیش از سی و چهار سال نداشت. جبار در مرند به شغل آموزگاری در مدرسه دولتی احمدیه مشغول شد. در اواخر اردیبهشت سال ۱۲۹۹ شمسی به تبریز

منتقل شد. در این زمان جبار چون شیوه تدریس الفبای فارسی را نارسا دید روش تازه ای برای تدریس آن به کار برد که موفقیت زیادی به همراه داشت.

باغچه بان برای آموزش دانش آموزان خود از روشهای نو بهره میگرفت که با روش قدیمی که با خشونت همراه بود، بسیار تفاوت داشت. او برای آموزش حساب به دانش آموزان از یک تخته سیاه بزرگ و دو چرتکه دیواری (یکی برای آموزش عددهای صحیح و دیگری برای آموزش عددهای کسری) استفاده کرد. با این روش دانش آموزان مردود سال گذشته نیز توانستند به آسانی در آزمونها پیروز شوند که این باعث امیدواری بیشتر باغچه بان شد.

نوآوریهای باغچه بان

باغچه بان از همان آغاز شیوه آموزش سنتی را کنار گذاشت. لحظه ای آرام و قرار نداشت و هر روز با یک فکر تازه پا به مدرسه میگذاشت. نوآوریهای وی در آن روزگار مانند شعبده بازی شگفتی و تحسین همه را برمی انگيخت. برای نخستین بار برای آموزش جغرافیا از نقشه ای استفاده کرد که خود آن را ساخته بود. آن نقشه شامل دو تخته ساده بود که روی آن نمونه ای از دریا و اقیانوس و پدیده های طبیعی نشان داده شده بود.

باغچه بان علاوه بر استعداد و عشق به معلمی، استعداد شاعری، نقاشی، روزنامه نویسی و بازیگری و حتی قالبکاری داشت که از همه این تواناییها برای آموزش هر چه بهتر دانش آموزان کمک میگرفت. او نمایشنامه می نوشت و بچه ها ان را اجرا میکردند. به علاوه، او برای نخستین بار لباسهای یک شکل و برنامه ورزشی برای دانش آموزان تدارک دید.

باغچه بان در سال ۱۳۰۳ کودکستانی با نام " باغچه اطفال " بنیانگذاری کرد و با نوآوریهای خود برنامه هایی از جمله کاردستی، نقاشی، بازی، نمایش، سرود، شعر و قصه و ... در آن آموزش داد. او نام باغچه بان را برای مربیان این کودکستان و همچنین برای نام خانوادگی خود برگزید.

یکی دیگر از کارهای ارزندهی باغچه بان، بنیانگذاری کلاسی برای آموزش به دانش آموزان کر و لال بود. هنگامی که این فکر نو را با رئیس آموزش و پرورش آن زمان (رئیس فرهنگ) در میان گذاشت، در برابر شور و هیجان خود با این پاسخ دلسردکننده روبهرو شد که: " اگر تو چنین استعداد و قدرتی داری که لاله را زباندار کنی، بهتر است زبان فارسی را در باغچه اطفال بیشتر کنی. ما به آموزش زبان فارسی به این مردم ترک زبان بیشتر نیاز داریم تا زبا ندار کردن کر و لاله."

اما این سخنان دلسرد کننده و کارشکنیهای بسیار دیگر، باغچه بان را در راهی که در پیش گرفته بود سست نکرد و او دو روز پس از شنیدن آن سخنان، اعلان ثبت نام را در مدرسه نصب کرد. این اعلان، که شبیه ادعای پیغمبری بود، سر و صدای بسیاری به پا کرد تا آنجا که یکی از دوستانش به او گفت: " تو دشمن آبروی خود هستی. چرا فکر نکردی که یهودیها با همه زرنگیشان نتوانسته اند در تبریز مغازه باز کنند؟ این دکان چیست که تو باز کرده ای؟ مگر تو پیغمبری که میخواهی لاله را زباندار کنی؟ من تا به حال نماز نخوانده ام. اما امشب میخوانم و از خدا برای تو شفا میخواهم!" و باغچه بان چه نیکو به او گفت: " این نخستین معجزه من، که آدم کافری مثل تو به خاطر من مسلمان شد!"

سرانجام پس از کشمکشهای بسیار، چند کودک کر و لال را نام نویسی کرد و پس از شش ماه در حضور پدر و مادران و برخی از مقامهای آموزش و پرورش، از آنها آزمون گرفت. آن روز بچه ها برای مردمی که روی در و دیوار مدرسه نیز نشسته بودند، درس خواندند و روی تخته دیکته نوشتند. پس از آن روز باشکوه بود که سیل سپاسگزاریه و گرامیداشتها به سوی او سرازیر شد که البته در برابر سیل کارشکنیها چندان چشمگیر نبود.

مهمترین نوآوری باغچه بان، روشی نو در آموزش الفبا است که به روش ترکیبی مشهور شده است. در این روش، آموزش الفبا بر اساس دانسته های پیشین دانش آموزان انجام میشود. برای مثال، هنگامی که میخواهید به کودک حرف "آ" را یاد بدهید، اگر این حرف را روی تخته بنویسید و بخواهید که شاگردان آن را بخوانند و بنویسند، اهمیت نمیدهند. اما اگر آب را به آنها نشان بدهید، اسم آن را بپرسید و از آنها بخواهید صداهای واژه آب را بکشند، آن دو صدایی را که آب از آن ساخته شده است، پیدا میکنند.

دیدگاه باغچه بان در آموزش کودکان

باغچه بان بر این باور بود که یک کودک نوزاد، که ذهنش از هر گونه دانستنی تهی است، بدون آموزش آموزگار، زبان محیط پیرامون خود را یاد میگیرد و پر از دانستنی می شود. اما همین کودک هنگامی که به دبستان میرود، نمیتواند از پس آموزش برآید و مردود می شود. این پیشآمد، خلاف نهاد او و قانون آفرینش کودک است.

نظرهای باغچه بان در آموزش کودکان بر این پایه استوار است که کودک پیش از ورود به دبستان با مفهومیهای گوناگونی در محیط پیرامون خود آشنا میشود و حتی بدون آن که واژه‌های را به زبان بیاورد، مفهوم برو، بیا، بنشین، در و پنجره و دیگر چیزهای پیرامون خود را درک میکند. او چون این مفهومیها را میداند، بدون تشویق یا تهدید، واژه‌های مربوط به آنها را می‌آموزد. پس کودک هر واژه‌ای را در برابر چیزی یاد می‌گیرد و راز یادگیری کودکان است.

باغچه بان نظرهای خود را پیرامون آموزش الفبا در کتابی با نام "دستور تعلیم الفبا" نوشته است که در سال ۱۳۱۴ منتشر شد. این کتاب پنج فصل دارد:

فصل اول: ویژگیهای شخصی معلم. معلمی که میخواهد به دانش آموزانی که تازه وارد مدرسه شده اند آموزش بدهد، باید هفت ویژگی داشته باشد. بردباری و شکیبایی، خوشرویی و فروتنی، انتظار و امید، جدیت و درست‌قولی، ثبات و جدیت، وقار و سنگینی و احاطه و آمادگی.

فصل دوم: شناخت دانش آموزان. شاگردان شباهتهایی به هم دارند و تفاوتهایی که نهاد آنان و خانواده‌ها و تربیت آنها موجب شده است.

فصل سوم: سرآغاز خواندن و نوشتن (دوره آمادگی). اصلاح گفتار و مخرج ادای کلمه‌ها، همراه با خواندن کلمه‌ها و نام چیزها و تمرین نوشتن. در گذشته، کار نوشتن بعد از

خواندن انجام میشد، اما امروزه نوشتن همراه با خواندن از روز اول آموزش داده میشود.

فصل چهارم: آموزش الفبا. آموزش باید بر اساس دانسته های پیشین دانش آموزان انجام شود. موضوع انتخابی برای درس بسیار مهم است که باید مبهم نبوده و در اندازهی درک دانش آموز باشد.

فصل پنجم : حرفها و طرز هجی کردن(بخش کردن) و ارتباط آموزش با تواناییهای فکری کودکان. در این مرحله، معلم برای این که بتواند سی و دو حرف را به آسانی آموزش دهد، اول باید توجه دانش آموزان را به کیفیت مخرج صداها و تقسیم کلمه به بخشهایی که در هر بخش یک حرکت دارند، جلب کند.

نوشته های باغچه بان

باغچه بان کتاب "زندگی کودکان" را که شامل شعر، سرود و چیستان برای کودکان بود در سال ۱۳۰۸ در شیراز چاپ کرد. او چند نمایشنامه برای کودکان نوشته و به اجرا درآورده است. او چند کتاب پیرامون روش آموزش ترکیب نیز نوشته است که از آن جمله است: دستور تعلیم الفبا؛ الفبای خودآموزی برای سالمندان؛ اسرار تعلیم و تربیت یا اصول تعلیم الفبا. چند کتاب هم دربارهی آموزش معلمان برای دانشسرای تربیت معلم نوشته است.

باغچه بان شعر هم میگفت و شعر را نیز به عنوان ابزار کمک آموزشی به کار میگرفت.
در این جا نمونه‌های از شعرهای او را میخوانید.

روی سعی بکن که مرد احسان باشی

نیکی بکنی به خلق و انسان باشی

بیرنج به مفت سودی از کس نبری

چون شمع برای جمع سوزان باشی

فهرست نوشته های باغچه‌بان

۱. برنامه کار آموزگار - ۱۳۰۲

۲. الفبای آسان - ۱۳۰۳

۳. الفبای دستی مخصوص ناشنوایان - ۱۳۰۳

۴. زندگی کودکان - ۱۳۰۸

۵. گرگ و چوپان - ۱۳۰۸

۶. خانم خزوک - ۱۳۱۱

۷. پیر و ترب - ۱۳۱۱

۸. بازیچه دانش - ۱۳۱۱

۹. دستور تعلیم الغبا - ۱۳۱۴

۱۰. علم آموزش برای دانشسراها - ۱۳۲۰

۱۱. بادکنک - ۱۳۲۴

۱۲. الغبای خود آموز برای سالمندان - ۱۳۲۶

۱۳. پروانه نین کتابی - ۱۳۲۶

۱۴. الغبا - ۱۳۲۷

۱۵. اسرار تعلیم و تربیت یا اصول تعلیم الغبا - ۱۳۲۷

۱۶. الغبای گویا - ۱۳۲۹

۱۷. برنامه یکساله - ۱۳۲۹

۱۸. کتاب اول ابتدایی - ۱۳۳۰

۱۹. حساب - ۱۳۳۴

۲۰. کتاب اول ابتدایی - ۱۳۳۵

۲۱. آدمی اصیل و مقیاس واحد آدمی - ۱۳۳۶

۲۲. درخت مروارید - ۱۳۳۷

۲۳. خیام آذری - ۱۳۳۷

۲۴. رباعیات باغچه بان - ۱۳۳۷

۲۵. روش آموزش کرولالها - ۱۳۴۳

۲۶. من هم در دنیا آرزو دارم - ۱۳۴۵

۲۷. بابا برفی - ۱۳۴۶

۲۸. عروسان کوه - ۱۳۴۷

۲۹. زندگینامه باغچه بان به قلم خودش - ۱۳۵۶

۳۰. شب به سر رسید - ۱۳۷۳

۳۱. کبوتر من کبوتر من - ۱۳۷۳

استاد جبار باغچه بان

نام و نام خانوادگی : مهدیه جعفری

آموزگار : خانم سالم

درس فارسی

پاییز ۱۳۹۰